

SOLGUN VE HÜZÜNLÜ YÜZLERİN ÖYKÜLERİ TURUNCU ÖLÜM

Alâattin KARACA

Turuncu Ölüm (2018), Emine Batar'ın dördüncü öykü kitabı. Kendine özgü bir dili ve öykü tekniği var Batar'ın; örtük, hüzünlü ve sessiz bir dille, zaman zaman sürreal / düşsel tablolar çizerek, üstelik birbirine gizli dikişlerle eklemleyerek, genelde küçük ailelerin kederlerini, hayal kırıklıklarını, mutsuzluklarını dile getiriyor ve bu kederlerin kaynağında -dolayısıyla metinde de- 'ölüm' temi geniş bir yer tutuyor. Nitekim öykü kahramanlarından Hüseyin'in "Her yerine **bir ölünün varlığı sinmişken** aşkı anmak bile korkunç olurdu." (s. 103) cümlesi, bunu özetlemekte.

Kitapta sırasıyla "Yas", "Tanık", "Kör Bakış", "Güz Rüzgârı" ve "Gece Çarpması" başlıkları altında yer alan zincirleme öyküler var. Baştaki ilk dört bölümde birbiriyle ilgisiz üç ailede -Hüseyin'in, Fidan'ın ve Aziz'in ailesi- yaşanan ince hüzneleri konu edinen yazar, "Gece Çarpması"nda bu öykülerin üç merkezî figürünü bir araya getirerek âdeta farklı kanallardan müstakil olarak akan küçük hayatları 'büyük hayat ırmağı'na bağlıyor ve yol-otobüs imgesiyle de hayatın akmaya devam ettiğini, edeceğini okura hissettiriyor. Bu itibarla farklı bir kurgu tekniği deniyor. Aslında kitaptaki tüm öyküleri, merkezî figürleri odağa alarak üç kümede toplamak mümkün: Birinci kümede Hüseyin'in ailesinin, ikinci

kümede Fidan'ın ailesinin, üçüncü kümede ise Aziz'in ailesinin öyküsü anlatılıyor.

Bu genel bilgilerden sonra, öykülere daha yakından bakmakta yarar var. "Yas" başlıklı birinci bölümde, birbirine bağlı üç öykü bulunuyor. İlk öykünün başkahramanı, aynı zamanda anlatıcı olan Hüseyin; ağabeyi (Hasan) ölmüş, şiir yazar duygusal bir genç. Onun hemen yanı başındaki figür, ölen oğlunun yasını aradan yıllar geçmesine rağmen ısrarla sürdüren, "Ağabeyi öldüğünden bu yana bir güncük olsun adamakıllı yaşama[larına]

kitaplık

izin vermeyen” (s. 103) otoriter bir anne, sonra silik bir baba ve uzak bir şehirden gelen daha girişken bir hala. Ana olay: Oğul Hasan’ın ölümü. Batar; bu ölümün, söz konusu aile üzerinde yarattığı ruhsal travmaları, derin ama içe atılmış hüznüleri, kırık kalpleri deşiyor; hatta ölüm hadisesi bağlamında anne ile oğul Hüseyin arasında ortaya çıkan sorunları, özellikle Hüseyin’in ‘kenara itilme’ duygusunu dile getiriyor... Ailedeki ana sorun; annenin ölen oğul Hasan’ın yasını tüm aile bireylerine, üstelik hiç unutturmaksızın yaşatmak istemesi, bir bakıma onları yaşanan hayattan da zorla koparması, hatta kenara itmesi. Mesela oğluna “Ye ki, ağlamak, üzölmek için gücün olsun” (s. 12) diyor. Tüm aileyi “bu yasa dahil edebilmek için yüksek perdeden ağıtlar” (s. 14) yakıyor, sürekli “gözyaşı istiyor...” (s. 14). Buna karşılık Hüseyin, evdeki sürekli yas hâlinde, annesi tarafından göz ardı edilmekten, arka plana atılmaktan rahatsız, kendisine değeri verilmemesini düşünüyor ve sık sık bu duygusunu dile getiriyor. Mesela “Annem, bize artık yaşamanıza bakın dese günün birinde. Nasıl yaşanır bilemeyeceğiz.” (s. 103), “Bu evde her istediğini yapabilme özgürlüğü ağabeyimin payına düştü. Ben, annemin işlerine yardım eden, başkaldırmayan, daima saygılı bir sesle konuşan, ölçölü, dikkatli oğluyum. Arkadaşlarım ‘ezik’ diyorlar bana.” (s. 12-13), “Ah keşke bir kerecik olsun benim için ağlasaydı.” (s. 14), “Yaşayan oğul, ölü oğul yerine geçecek en büyük teselli olmaz mıydı?” (s. 16) cümlelerinde annesine olan

kırgınlığını ve küskünlüğünü görmek mümkün. Batar, bu öykü kümesinde metnin merkezine Hüseyin’in kalp yaralarını yerleştirmiş.

Bu bölümdeki ikinci öykü “Suç Ve...” adını taşıyor. Öykünün anlatıcısı ve merkezî figürü anne. Yazar, bu kez oğul ölen annenin ruhsal durumuna, hüznüne odaklanmış. Öyküdeki “her sabah işe gitmek için yavaş sür dediğimde yavaş kelimesine öfkelendirdi. Bana inat hızlı sürdü ve öldü.” (s. 23) cümlesinden anlaşıldığına göre anne, oğul Hasan’ın ölümünden dolayı kendini suçlamaktadır; yası ısrarla sürdürmesinin ardında bu suçluluk duygusunun da etkisi var. Böylece bir ‘yaralı kalp’ daha ekleniyor öyküye!..

“Yas” başlıklı bölümün üçüncü öyküsünde anlatıcı, oğul Hüseyin. Bu öyküde de ölen oğulun yasının tüm aileyi kuşatması ve kendisine bir fert olarak değeri verilmemesinin doğurduğu psikolojik huzursuzluk anlatılıyor. Hüseyin’de bu sıkıntı, annesinin kahramanı olmak için bir dağa doğru yola çıkma şeklinde açığa vurulmakta. Öyküde; yolculuk, bir bakıma evdeki huzursuzluktan ‘kaçışı’, dağ ve çiçek ise ‘nefes alma’ isteğini imgeliyor.

Sonuç olarak “Yas” başlıklı bölümdeki zincirleme öykülerin ana figürü Hüseyin’in ailesi. Sorun, Hasan adlı oğulun ölümü ve bu ölümün yasının anne tarafından ısrarla sürdürülmesi, ailenin tüm hayatını kuşatması. İşte bu durum, özellikle yaşayan oğul Hüseyin’le anne arasında bir gerilime yol açıyor. Batar; böyle bir aile ortamında, oğul Hüseyin’in ruhunda-

ki ince sızılara, sessiz başkaldırısına odaklanıyor.

Kitaptaki “Tanık” başlıklı bölümde, tıpkı ilk bölümdeki gibi üç öykü var ve bu öykülerde de -ilk öyküdeki gibi- ana figür bir küçük ‘aile’... Öyküdeki başlıca karakterler; aldatılan bir eş / anne, aldatan kaba bir koca ve kızları Fidan, bir de kocanın ilişki kurduğu ve anne tarafından öldürülen kiracı kadın. Batar; öyküsünde örtük, flu bir dille ailede karı-koca arasında yaşanan bir sorunu, kocanın karısını bir başka kadınla aldatmasını, aldatılışın eşin kalbinde yarattığı kırıklıkları, kocasının ilişki kurduğu kadını öldürmesini ve en önemlisi bu olayın kızları Fidan’ın ruhunda bıraktığı kederleri anlatıyor. Bu öykü, çoğu yönden Hüseyin’in ailesinin öyküsüne benziyor. Tıpkı o öykülerdeki gibi bunda da bir ‘aile’, ailede yaşanan bir sorun; bu sorunun ortaya çıkardığı iletişimsizlik, mutsuzluk ve bu atmosferin genç bir kızda (Fidan) yarattığı ruhsal travma ele alınmış... Bu bakımdan Fidan’la Hüseyin arasında, en azından mutsuzlukları, huzursuzlukları ve kaçma istekleri itibarıyla birtakım benzerlikler var. Nitekim Fidan da Hüseyin gibi evi terk edecektir; hem de “Aynı evde üç yabancı... Evin odaları gibi her birimizin duvarları kendi içimize bakıyor. Kaçıyorum: Annemin suçundan ve babamın utançından.” (s. 40) diyerek...

Bu öykü zincirinde dikkati çeken bir başka özellik, sürrealist / düşsel tablolar. Özellikle “Sağır Bahçe” adlı öyküdeki mezar sahnesi, kiracı kadının cesedinin görüntüleri; mesela “Ki-

racının bir elinde başı ve diğer elinde kuru bir odun parçası...” (s. 42) cümlesiyle tasvir edilen sahne buna örnek verilebilir. Kanaatimce Batar’ın öykülerinin bir özelliği, bu irreal / düşsel sahneler. Yazarın bu sürrealist tablolarla öykülerinde korku, endişe ve hüznle kuşatılmış ruhsal bir atmosfer yarattığı dikkat çekmekte.

Kitapta “Kör Bakış” başlığı altında, “Çelişki” ve “Kalp Krizi” adlarında bir başka öykü zinciri yer almakta. Bu öykülerinin ana figürü ise Aziz’in ailesi; özellikle Aziz. O da bir ‘yaralı’ olması sebebiyle ilk öykülerdeki gençlere -Hüseyin ve Fidan’a- benziyor; iflas ettiği için nişanlısı tarafından terk edilmiş, annesi ölmüş, vurdumduymaz, oğluyula ilgilenmeyen, sürekli alkol alan bir babası var. Yeri gelmişken Batar’ın öykülerindeki genç karakterlerin hemen hepsinin -örneğin Hüseyin’in annesiyle, Fidan ve Aziz’in babasıyla- ya annesi veya babasıyla birtakım sorunlar yaşadığını belirtmekte fayda var. Bu öyküde Aziz’in yaşadığı sorun; annesizlik, babasının kendisine karşı ilgisiz olması, hayattayken annesini dövmesi, sürekli alkol alması ve küfretmesi... Nitekim “Annem yaşasaydı bir mağaza vitrinin ardında çürüme izin vermezdi” (s. 111), “Babamın canımın sıkıldığından da haberi olmaz.” (s. 68), “Ben senin oğlunum. Ben senin sevgine aç oğlunum” (s. 83) gibi cümleler, bu ruh hâlinin ifadesi. Ayrıca tıpkı diğerlerindeki gibi Aziz de yaşadığı sıkıntılardan dolayı toplumdan kaçmak ister, “İnsan eli değmemiş bir yerler bulmak için yola...” (s. 66) çıkar, doğaya açılır; “Çelişki” başlıklı

öyküde bu 'kaçış' temi işlenmektedir ve yine sürreal tablolar; bir mezar başında konuşan üç kişi, üç ölü (s. 68)... Bölümün sonundaki "Kalp Krizi" başlıklı öyküde ise bu defa babayı odağa alır Batar. Öykünün hem anlatıcısı hem kahramanı olan baba, geçmişini hatırlar; yetimhanede geçen günlerini, annesinin ölmesini, yoksulluğunu; böylece onun ruhundaki yaralar serilir göz önüne. Öykünün sonunda vicdan azabı içinde "İyi olmayı sekiz yaşımda unuttum. (...) Hiç olmazsa baba olmayı başarabilseydim..." (s. 76) demesi, babanın da 'yaralı' bir karakter olduğunu göstermektedir, tıpkı Hüseyin'in annesi gibi...

"Güz Rüzgârı" başlıklı bölümde yazar, birbiriyle ilgisiz bu yaralı kalpleri -ailesinden kaçarak kasabaya, baba-annesinin yanına giden Fidan'ı, ağabeyi ölmüş şair delikanlı Hüseyin'i ve nişanlısı tarafından terk edilen Aziz'i bir yolculuğa hazırlar. "Karanlık Sular" ise diğerlerine oranla daha düşsel bir öykü; oldukça soyut bir mekân, zaman ve sürreal manzaralar söz konusu. Öykünün kahramanları Fidan ve bir erkek. Olaylar, bir dağın eteğindeki iğde ağacının altında geçiyor. Öyküde; Fidan'ın bir dağın eteğindeki iğde ağacının altında bir erkekle tanışması, kısa süren aldanışı ve sonra gerçeği fark etmesi anlatılıyor. Sonraki "Ölüm Güreşi" adlı öykü de düşsel atmosferi, sürreal sahneleri itibarıyla "Karanlık Sular"ı andırıyor. Öyküde Hüseyin, ölen babaannesini ve anneannesini hatırlamakta ve böylece sahneye iki ölü çıkmakta; üstelik bir mahkeme sahnesi. Anneanne, kocasından dava-

cıdır; ondan âdeta hesap sorar. Ancak ardından kocasının fedakârlıklarını da itiraf eder. Böylece yazar; sürreal bir sahnede, dolaylı olarak yine karı-koca ilişkisini konu ediniyor, yer yer kadınların ezilmişliklerine vurgu yapıyor ama yaşlı kuşağın (babaanne, anneanne, dede) genelde kalbi kırık gençler için bir sığınak, bir korunak olması dikkat çekici.

Kitabın son bölümünde yazar, öykülerdeki üç genç kahramanı -bir bakıma üç yaralı kalbi- bir otobüste birleştirir. Böylece başta birbiriyle ilgisiz olaylar ve karakterler, sonda aynı mekânda -bir otobüste ve bir mola yerinde- yan yana gelirler. Ardından otobüs yoluna devam eder; Hüseyin eline kalemi alıp şiir yazmayı sürdürür, Aziz yanındaki kitabı okumaya devam eder, Fidan çantasından yeni bir kare kâğıt çıkarıp kuş yapmaya koyulur... Bütün bunlar hayatın tüm acılara karşın süreceğine ve umuda işaretir.

Bir bütün olarak değerlendirildiğinde bu kitaptaki öykülerinde kısık bir sesle ve yer yer düşsel / irreal tablolar çizerek küçük aileleri, bu ailelerde yaşanan geçimsizlikleri, ince hüzneleri, iletişimsizlikleri, mutsuzlukları anlatıyor Batar. Karakterlerinin çoğu -mesela Hüseyin, Fidan, Aziz, sonra Aziz'in, Hüseyin'in babası, Fidan'ın annesi- genelde içe kapalı, edilgen, çekingen, çılgık atmayan, 'yaralı' ve mutsuz insanlar... Zaman ve mekân itibarıyla soyut öyküler bunlar. Batar da kuşağının çoğu yazarı gibi dış dünyaya değil içe dönük. Ayrıca dünyayı bir cam fanusun ardından seyrediyor

sanki ve bundan dolayı irreal ve düşsel tablolar tasvir ediyor. Bu bakımdan öykü kahramanlarından Hüseyin'in şiir hakkındaki görüşleriyle Batâr'ın sanat anlayışı arasında bir paralellik kurmak mümkün. Hüseyin'in şiire dair şu görüşleri âdetâ Batâr'ın öykü anlayışını da özetliyor:

“Hayal kurması ve sonra bütün o derli toplu hayalleri darmadağın etmesi gerek. Dış sese sağır olması, iç sesi iyi duyması, baktığını iyi görmesi.” (s. 102-103)

Batâr da tıpkı bu cümlelerdeki gibi öykülerinde zaman zaman nesnelere yerinden ediyor, bütünü parçalıyor, sürreal tablolar çiziyor ve en önemlisi dış seslere değil ‘iç ses’lere kulak kesiyor. Soyutlamaya dayanan bu anlatım tarzı, öykülerini özgün kılmakla beraber, kalemini reel dünyadan ve insan-

dan kopardığı da bir gerçek! Kanaatimce ne kadar soyuta, ‘iç ses’e eğilimli olursa olsun, öykünün bir ayağı daima toprağa basmalı, yazar ‘dış ses’leri de duymalı insanla temasını bu düzeyde de sürdürmeli çünkü ancak böyle, kendi kültürüyle ve dolayısıyla okurla ruhsal bağ kurabilir.

Solgun yüzlü, yorgun ve hüzünlü insanların, ince sızılardan yazarı Batâr. Sızısı büyüdükçe öyküleri de derinlik kazanacak, hatta toprağı ve insanı daha derinden kavrayacak ve fizikötesine bir yol açacak bence. Sızının büyümesi derken dünya yarasından, varoluşsal sızılardan, ‘büyük ve evrensel sızı’dan bahsediyorum!... Batâr’ın öykü tarzı ancak bu ‘dar kapı’dan geçerse kendine bir yol bulabilir; çünkü dış dünyadan çok, insan ruhunun derinliklerine ve fizikötesine kulak veren bir yazar o!

HATAY HALK BİLİMİ

Nevzat GÖZAYDIN

Kültürümüzü en iyi ifade eden kitaplar arasında yer alan, kendi yörelerini hemen bütün yönleriyle tanıtmaya çalışan, özellikle de o mahallin insanları tarafından kaleme alınan eserlerin dilimizin zenginliğini ortaya koyması bakımından da önemli bir konumu vardır. Yörelerin ağız araştırmalarında derlenen mahalli gelenekler, halk edebiyatı örnekleri veya diğer halk bilimi verilerinin yanı sıra, sadece

